

Kulturmiljövård

Sammanfattning

Kulturutskottet behandlar i betänkandet elva motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2006 om kulturmiljöfrågor. Samtliga yrkanden avstyrks.

Bland motionerna märks förslag om att Riksantikvarieämbetets arkeologiska undersökningsverksamhet ska konkurrensutsättas. Utskottet hänvisar till uttalanden från regeringen om att effektiv konkurrens är en utgångspunkt i det pågående arbetet med en proposition på det uppdragsarkeologiska området.

Även förslag som gäller kostnadsansvaret vid arkeologiska utgrävningar avstyrks. Utskottet är medvetet om att kostnaderna för en undersökning kan uppgå till betydande belopp för exploitören men pekar på de möjligheter som finns att erhålla kostnadslindring genom statsbidrag.

Då det gäller önskemål om att fornyfynd ska placeras så nära fyndplatsen som möjligt påminner utskottet om att merparten av fornyfynd numera placeras på museer runtom i landet. Vidare anser utskottet nu liksom tidigare att de centrala museerna över lag bör ha en generös inställning till att låna ut föremål till övriga museer i landet.

Motionsförslag om att föra upp nya objekt på Unescos världsarvslista avstyrks med hänvisning till rådande regler och till att Europas länder beslutat att de ska vara restriktiva med sina nomineringar.

Ett yrkande om en särskild satsning på ett kulturmiljöpedagogiskt centrum i Kalmar avstyrks. Utskottet påminner om att liknande satsningar görs även på andra håll i landet och att statliga medel anvisas bl.a. i syfte att de regionala museerna ska förmedla kunskaper om regionernas kulturarv.

Ett yrkande om att bevara gamla hantverksyrken avstyrks mot bakgrund av de utbildningsinsatser som görs på flera ställen i landet i detta syfte.

I betänkandet finns två särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Utskottets överväganden	4
Riksantikvarieämbetets dubbla roller	4
Frågor om kostnadsansvar och översyn av kulturminneslagen	6
Placering av fornfynd	8
Kulturmiljöpedagogik	10
Världsarvsfrågor	11
Bevarande av gamla hantverksyrken	12
Särskilda yttranden	15
1. Riksantikvarieämbetets dubbla roller, punkt 1 (s)	15
2. Frågor om kostnadsansvar och översyn av kulturminneslagen, punkt 2 (s)	15
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	16
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006	16

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

- 1. Riksantikvarieämbetets dubbla roller**
Riksdagen avslår motion 2006/07:Kr224 yrkandena 3 och 4.
- 2. Frågor om kostnadsansvar och översyn av kulturminneslagen**
Riksdagen avslår motion 2006/07:Kr224 yrkandena 1, 2 och 5.
- 3. Placering av fornyfynd**
Riksdagen avslår motionerna 2006/07:Kr202 yrkande 1 och 2006/07:Kr226.
- 4. Kulturmiljöpedagogik**
Riksdagen avslår motion 2006/07:Kr325.
- 5. Världsarvsfrågor**
Riksdagen avslår motionerna 2006/07:Kr213 och 2006/07:Kr293.
- 6. Bevarande av gamla hantverksyrken**
Riksdagen avslår motion 2006/07:N343 yrkande 1.

Stockholm den 24 april 2007

På kulturutskottets vägnar

Siv Holma

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Siv Holma (v), Cecilia Magnusson (m), Margareta Israelsson (s), Anders Åkesson (c), Nikos Papadopoulos (s), Anne Ludvigsson (s), Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s), Dan Kihlström (kd), Olof Lavesson (m), Göran Persson i Simrishamn (s), Solveig Hellquist (fp), Esabelle Reshdouni (mp), Leif Pettersson (s), Solveig Ternström (c), Eva Bengtson Skogsberg (m), Lars Elinderson (m) och Marietta de Pourbaix-Lundin (m).

Utskottets överväganden

Riksantikvarieämbetets dubbla roller

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om att Riksantikvarieämbetets arkeologiska undersökningsverksamhet ska konkurrensutsättas och ges samma förutsättningar som andra aktörer på den arkeologiska marknaden. Utskottet hänvisar bl.a. till uttalanden från regeringen om att effektiv konkurrens är en utgångspunkt i det pågående arbetet med en proposition på det uppdragsarkeologiska området.

Jämför särskilt yttrande 1 (s).

Motionen

I *motion Kr224* av Jörgen Johansson och Birgitta Sellén (c) föreslår motionärerna att Riksantikvarieämbetets (RAÄ) arkeologiska undersökningar inte ska klassas som myndighetsutövning utan ska konkurrensutsättas i enlighet med lagen om offentlig upphandling (yrkande 3).

Vidare anser motionärerna att RAÄ ska bli en aktör med samma förutsättningar som andra aktörer på den arkeologiska marknaden. Detta innebär att lagstiftningen för mervärdesskatt även ska gälla för RAÄ:s uppdragsverksamhet (yrkande 4).

Bakgrund

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) är central myndighet för frågor som rör kulturmiljön och kulturarvet. På regional nivå har länsstyrelserna det statliga ansvaret för kulturmiljön och beslutar t.ex. i frågor om byggnadsminnen, arkeologiska undersökningar och fördelningen av bidrag till kulturmiljövård. RAÄ har ett övergripande överinseende på det uppdragsarkeologiska området, vilket inbegriper bl.a. uppföljning, tillsyn och normgivning samt rådgivning och information. Samtidigt är RAÄ genom sin avdelning för arkeologisk undersökningsverksamhet (UV) den största uppdragstagaren på området i landet.

Mot bakgrund av de gränsdragningsproblem som finns mellan RAÄ:s myndighetsutövning och uppdragsverksamhet på det uppdragsarkeologiska området och av att roll- och ansvarsfördelningen är otydlig, inte minst i förhållande till andra aktörer, har en särskild utredare sett över vissa frågor på det uppdragsarkeologiska området. Utredarens förslag redovisas i betänkandet Uppdragsarkeologi i tiden (SOU 2005:80).

Utredaren anser att konkurrens är ett medel för att uppnå kvalitativa och ekonomiska fördelar. Konkurrens kan ha positiva effekter på den uppdragsarkeologiska verksamheten och bidra till god kvalitet och kostnadseffektivitet på området. Utredaren har kommit fram till att det är nödvändigt att UV skiljs från RAÄ och föreslår att verksamheten ombildas till ett helägt statligt aktiebolag. Bolaget ska verka för en sund och fungerande konkurrens och prisbildning och bedrivs utifrån marknadsmässiga krav och villkor.

Utredaren konstaterar att förhållandena när det gäller skyldighet att erlagga mervärdesskatt är olika för undersökarna¹. Arkeologiska undersökningar som RAÄ utför efter beslut av länsstyrelsen anses ingå som ett led i en myndighetsutövning och föranleder därmed inte skattskyldighet. Även undersökare i kommunal regi är befriade från mervärdesskatt. Läns museer och privata undersökare ska emellertid lägga på 25 % mervärdesskatt på sina tjänster.

Utskottets ställningstagande

Frågor rörande den uppdragsarkeologiska verksamheten har vid upprepade tillfällen engagerat kulturutskottet. Efter ett tillkännagivande från riksdagen hösten 2003 har nu också en särskild utredningsman lämnat förslag till regeringen om vissa frågor på det uppdragsarkeologiska området. Kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth har nyligen – som svar på en skriftlig fråga från Göran Persson i Simrishamn – uppgett att frågan om en organisatorisk lösning för RAÄ:s arkeologiska uppdragsverksamhet för närvarande bereds i Regeringskansliet och att regeringen avser att återkomma till riksdagen i detta ärende under 2007². Vidare har regeringen i budgetpropositionen för 2007 uttalat att en effektiv konkurrens på området är en utgångspunkt för det fortsatta arbetet med en proposition.

Mot denna bakgrund anser sig utskottet med tillförsikt kunna se fram mot att en proposition i ärendet överlämnas till riksdagen. Utskottet utgår från att regeringen i det sammanhanget beaktar följande viktiga synpunkter.

Grundläggande för de arkeologiska undersökningarna måste vara att de håller hög kvalitet samtidigt som de är kostnadseffektiva. Ökad konkurrens på lika villkor mellan olika undersökare torde bidra till att dessa båda förutsättningar kan uppnås. I det sammanhanget är det givetvis av största vikt att RAÄ:s avdelning för arkeologiska undersökningar, UV, skiljs ut från myndigheten och ges en i förhållande till myndigheten självständig ställning med en ny organisationsform som gör att den statliga undersökningsverksamheten i allt väsentligt likställs med övriga aktörer på området.

Utan att föregripa regeringens ställningstagande till Uppdragsarkeologikutredningens förslag och remissinstansernas synpunkter förutsätter utskottet också att bestämmelserna för uppdragsarkeologin ges en sådan utformning

¹ SOU 2005:80 s. 109.

² Skriftlig fråga 2006/07:859.

att de är tydliga, förutsägbara och konkurrensneutrala. Motionärernas förslag torde därmed vara tillgodosedda. Något uttalande från riksdagens sida i denna fråga är inte motiverat. Utskottet avstyrker således motion Kr224 (c) yrkandena 3 och 4.

Frågor om kostnadsansvar och översyn av kulturminneslagen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden som syftar till att kulturminneslagens andra kapitel ska ändras, bl.a. då det gäller kostnadsansvar vid arkeologiska utgrävningar.

Utskottet är medvetet om att olika intressen kan komma i konflikt med varandra vid markexploatering. Å ena sidan är det en nationell strävan att skydda och bevara vår kulturmiljö. Å andra sidan kan det vara angeläget att genom bebyggelse och annan markanvändning utveckla en bygd som råkar vara rik på fornlämningar. Kostnaderna för undersökningar kan då uppgå till betydande belopp och därigenom bromsa en markexploatering. Kostnadsansvaret kan emellertid i vissa fall lindras genom statsbidrag.

Jämför särskilt yttrande 2 (s).

Motionen

I *motion Kr224* föreslår Jörgen Johansson och Birgitta Sellén (c) att kostnadsansvaret för arkeologiska undersökningar i områden som är av riksintresse ska åvila staten (yrkande 1). I områden som inte ingår i ett riksintresse ska i normalfallet kostnadsansvaret åvila exploatören (yrkande 2).

Vidare föreslår motionärerna att en översyn av kulturminneslagen ska göras (yrkande 5). Förslaget synes syfta till en översyn av 2 kap. om fornminnen.

Bakgrund

Utskottet vill inledningsvis påminna om att det i kulturminneslagen (1988:950), KML, slås fast att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö samt att ansvaret för detta delas av alla (1 kap. 1 § KML). Fasta fornlämningar och fornfynd är skyddade enligt 2 kapitlet i lagen. Det är förbjudet att utan tillstånd rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Den som avser att göra ett ingrepp i en fast fornlämning som är känd ska samråda med länsstyrelsen. Långt ifrån alla fornlämningar är kända. Inför en exploatering kan det därför behöva göras en arkeologisk utredning. Länsstyrelsen beställer då en utredning för att ha ett beslutsunderlag för ärendet. Syftet med utredningen är att redovisa fornlämningsbeståndet inom det område som ska exploateras.

Om ingrepp i fornlämningar trots utredningen inte kan undvikas kan länsstyrelsen besluta om en förundersökning, dvs. en begränsad utgrävning av fornlämningen. Syftet är att få kunskap om fornlämningens omfattning och karaktär. Länsstyrelsen kan slutligen lämna tillstånd till att ta bort en fornlämning. Det görs om fornlämningen ”medför hinder eller olägenhet som inte står i proportion till dess betydelse”. Reglerna för kostnadsansvar anges i 2 kap. 14 § KML. Enligt huvudregeln ska kostnaderna för för- och slutundersökningar betalas av arbetsföretaget (även kallat företagaren eller exploatören).

Områden av riksintresse är enligt miljöbalken mark- och vattenområden som har nationell betydelse för bevarande eller utveckling. Det kan gälla såväl kulturmiljövård som naturvård, friluftsliv, rennäring, yrkesfiske, industri, energiproduktion, kommunikationer eller vattenförsörjning. Syftet är att dessa nationella intressen ska hävdas i den kommunala fysiska planeringen och i andra beslut om markanvändning. I Sverige finns ungefär 1 700 områden som är av riksintresse för kulturmiljövården. De är mycket varierande till såväl storlek som kulturhistoriskt innehåll.

Utskottets ställningstagande

Förslagen i yrkandena 1 och 2 i motion Kr224 (c) syftar till att bestämmelserna i 2 kap., dvs. det kapitel som avser fornminnen och arkeologiska undersökningar m.m., ska ändras i vissa avseenden. Utskottet har vidare uppfattat att förslaget i yrkande 5 i motionen avser en översyn av 2 kap. i dess helhet.

Utskottet har viss förståelse för tankarna bakom yrkandena 1 och 2 i motionen. Dessa går ut på att kulturminneslagens bestämmelser i vissa fall kan ha en hämmande effekt på en bygds utveckling. Här finns onekligen olika intressen som kan komma i konflikt med varandra. Å ena sidan är det en nationell strävan att skydda och bevara vår kulturmiljö. Å andra sidan kan det vara angeläget att genom bebyggelse och annan markanvändning utveckla en bygd som råkar vara rik på fornlämningar. Kostnaderna för undersökning, utgrävning, dokumentation och fyndhantering kan då uppgå till betydande belopp och därigenom bromsa en markexploatering. För en enskild byggherre kan tillkommande fördyrande undersökningskostnader te sig orimligt höga.

För att lindra konsekvenserna av kostnadsansvaret lämnas under vissa förutsättningar statsbidrag till arkeologisk undersökning enligt förordningen (1993:379) om bidrag till kulturmiljövård. Vidare anger KML att

den s.k. arbetsföretagaren i några fall befrias från kostnader. Det gäller t.ex. om undersökningskostnaderna väsentligt överstiger det belopp som angivits i samband med att länsstyrelsen gav tillstånd till ingrepp i fornlämningen.³

Utskottet vill framhålla att det är av stor betydelse att hänsyn tas till kulturmiljön, liksom givetvis även till naturmiljön. Samtidigt ligger det inte i statens intresse att en bygds utveckling stoppas upp. Det ankommer på länsstyrelsen att utifrån en helhetssyn göra avvägningar mellan olika intressen och behov och att ansvara för goda och trygga levnadsförhållanden och en långsiktigt god livsmiljö i regionen. Denna uppgift är givetvis ytterst grannlaga.

Utskottet har vid sina överväganden kommit fram till att det inte är motiverat att riksdagen begär en översyn av KML av det slag som åsyftas i motion Kr224 (c). Motion Kr224 (c) yrkandena 1, 2 och 5 avstyrks därmed.

Placering av fornfynd

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden med förslag om att fornfynd ska placeras så nära fyndplatsen som möjligt. Utskottet har stor förståelse för de önskemål som framförs i motionerna men konstaterar att merparten av fornfynden redan nu placeras ut runtom i landet.

Motionerna

I *motion Kr202* framhåller Birgitta Sellén (c) att stora och värdefulla arkeologiska fynd inte får behållas nära fyndplatsen utan ska skickas till Statens historiska museum i Stockholm. Om fynden anses vara av nationellt intresse ska de nämligen vara tillgängliga för forskare och förvaras i huvudstaden. Enligt motionären säger sig Historiska museet vara välvilligt till att låna ut fynden. Hon framhåller emellertid att det finns exempel på att så inte är fallet och pekar på att Stigeskatten – Norrlands största silverskatt – endast lånats ut under några sommarmånader till Sundsvalls museum. Motionären föreslår att arkeologiska fynd i stället ska visas i ett museum så nära fyndplatsen som möjligt (yrkande 1).

Ett liknande förslag framförs i *motion Kr226* av Lars-Ivar Ericson och Lennart Pettersson (c). Motionärerna påpekar att många historiska klenoder från olika delar av landet förvaras på museer i Stockholm och begär att skånska skatter – som exempelvis Bäckaskogskvinnan – ska återbördas till Skåne.

³ 2 kap. 14 § KML.

Bakgrund

Med fornfynd menas enligt lagen (1988:950) om kulturminnen, KML, föremål som saknar ägare när de hittas och som påträffas i eller vid en fast fornlämning och har samband med denna eller påträffas under andra omständigheter och kan antas vara minst 100 år gamla (2 kap. 3 § KML). Fornfynd tillfaller med vissa undantag staten (2 kap. 3 och 4 §§ KML). Enligt lagen får RAÄ genom fyndfördelning överlåta statens rätt till fornfynd på museum som åtar sig att vårda det i framtiden på ett tillfredsställande sätt (2 kap. 17 § KML). Detta s.k. fyndfördelningsinstitut infördes i lagstiftningen 1942 med ikraftträdande den 1 januari 1943⁴.

Om det från lokalt eller regionalt håll inte har framförts några önskemål om att fyndet ska placeras på ett museum nära fyndplatsen, placeras föremålet hos Statens historiska museer. Merparten av de fynd som fördelas i dag placeras regionalt. Med tanke på både forskare och allmänhet eftersträvar RAÄ att vid fyndfördelningen hålla ihop hela fyndmaterial. Det museum som tilldelats fyndet har rätt att i sin tur deponera det vidare.

Historiska museet har enligt sitt regleringsbrev i uppdrag att öka samlingarnas rörlighet i hela landet, i samarbete med bl.a. regionala kulturinstitutioner. Myndigheten lånar ut föremål för en begränsad tid. Utlåningstiden överstiger med enstaka undantag aldrig tre år. Ett lån kan förlängas för viss tid om skäl för en förlängning presenteras. För varje lån ställer Historiska museet krav på bl.a. säkerhet och klimat. Kraven regleras i ett lånebeslut. Av årsredovisningen för 2006 framgår att Historiska museet alltid strävar efter att försöka tillgodose den låntagande institutionens önskemål. Ytterst sällan lämnas nekande besked till anhållan om lån eller deposition. I de fall då lån från säkerhetssynpunkt inte kan beviljas lämnas i stället förslag om alternativ lösning.

Utskottets ställningstagande

Riksdagen har vid upprepade tillfällen behandlat frågor som gäller placeringen av fornfynd. I de båda nu aktuella motionerna ges exempel på äldre fornfynd såsom Stigeskatten som påträffades i början av 1900-talet och Bäckaskogskvinnan som påträffades på 1930-talet. Dessa fynd tilldelades Historiska museet långt innan fyndfördelningsinstitutet infördes i lagstiftningen, dvs. före 1943.

Vidare kan beträffande förhållandena i Skåne som berörs i motion Kr226 (c) särskilt nämnas att Lunds universitets historiska museum, som är statligt, har en s.k. stående begäran hos RAÄ om tilldelning av fornfynd i Skåne län.

Utskottet konstaterar att kulturarvet speglar en bygds historia och bidrar till att ge invånarna en hemhörighet och en identitet. Utskottet har därför nu liksom vid tidigare tillfällen stor förståelse för de önskemål som framförs i motionerna om att fynden ska placeras i närheten av den plats där

⁴ 13 § lagen (1942:350) om fornminnen.

de grävts fram. Det är emellertid då av avgörande betydelse att kraven på säkerhet kan tillgodoses. Redan nu placeras merparten av fornyfunden ut runtom i landet på museer. Om något museum skulle vara missnöjt med RAÄ:s beslut om fyndfördelning kan beslutet överklagas hos regeringen.

Vidare anser utskottet nu liksom vid tidigare tillfällen att centrala museer över lag bör ha en generös inställning till att låna ut föremål till övriga museer i landet. En förutsättning måste givetvis även då vara att säkerheten för föremålen kan garanteras.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att det inte finns anledning för riksdagen att ta något initiativ i denna fråga. Motionerna Kr202 (c) yrkande 1 och Kr226 (c) avstyrks.

Kulturmiljöpedagogik

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker en motion som syftar till att särskilda medel ska tillföras Kalmar läns museum för ett kulturmiljöpedagogiskt centrum. Utskottet framhåller vikten av att framför allt barn och ungdomar får möjlighet att lära känna sin lokala historia. Samtidigt påminner utskottet om att liknande satsningar görs på flera andra museer och att staten tillskjuter medel som syftar till att stödja de regionala museerna i deras uppgift att förmedla kunskap om regionernas kulturarv.

Motionen

I *motion Kr325* menar Lena Hallengren (s) att det behövs en rejäl satsning för att människor ska få större möjlighet att uppleva och förstå sina lokala kulturmiljöer. Kulturmiljöpedagogiken bör få en mer framträdande roll bl.a. på museerna. Kalmar läns museum har enligt motionären lång erfarenhet och stor kompetens på detta område. Museet har innehaft ett nationellt uppdrag i kulturmiljöpedagogik och har i flera år arbetat för att skapa ett utvecklingscentrum för kulturmiljöpedagogik. Motionären föreslår att regeringen ska överväga att förverkliga ett sådant kulturmiljöpedagogiskt centrum i museets regi i Kalmar län.

Utskottet ställningstagande

Utskottet delar motionärens uppfattning att det är angeläget att landets befolkning – även barn och ungdomar – får goda möjligheter att uppleva och förstå sin lokala historia och kultur. I detta avseende har museerna en viktig roll att spela som vårt kollektiva minne och som förmedlare av kunskap. Utskottet konstaterar att läns museerna bedriver en omfattande verksamhet på kulturmiljöområdet. I motionen nämns Kalmar läns museum,

som har en särskild pedagogisk verksamhet, Alla Tiders Historia, som genom olika projekt bedrivs i de flesta kommunerna i länet. Även andra regionala museer ägnar sig åt liknande pedagogisk verksamhet, exempelvis Jämtlands läns museum. Riksantikvarieämbetet ägnar sig också åt kulturmiljöpedagogiskt arbete dels i samarbete med olika regionala och lokala institutioner, dels vid sina besöksmål Birka, Glimmingehus och Gamla Uppsala Historiskt Centrum. Inom kulturmiljöpedagogiken prioriterar RAÄ skolelever.

Enligt utskottets uppfattning är det självklart viktigt att barnperspektivet finns med i de offentliga satsningarna på museerna. På statlig nivå har museerna i uppdrag att utveckla den pedagogiska verksamheten i samarbete med bl.a. skolan och andra kulturinstitutioner. På regional nivå bidrar staten genom att tillskjuta medel som bl.a. syftar till att stödja museerna i deras uppgifter att förmedla kunskaper om regionernas kulturarv.

Utskottet är inte berett att tillstyrka motionen, som ytterst syftar till att Kalmar läns museum ska tilldelas särskilda statliga medel för att inrätta ett kulturmiljöpedagogiskt centrum. En sådan satsning får i stället i första hand finansieras genom att medel tillskjuts regionalt eller lokalt. Därmed avstyrker utskottet motion Kr325 (s).

Världsarvsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Med hänvisning bl.a. till att västvärldens länder beslutat att vara restriktiva med att nominera nya kulturarv avstyrker utskottet två motioner om nya objekt på världsarvslistan.

Motionerna

Magdalena Andersson (m) föreslår i *motion Kr213* att Visingsö ska föras upp på Unescos världsarvslista mot bakgrund av den rika förekomsten av både natur- och kulturobjekt på ön.

I *motion Kr293* föreslår Michael Hagberg (s) att regeringen ska ansöka hos Unescos världsarvskommitté om att allemansrätten ska uppföras som ett kulturobjekt på Unescos världsarvslista.

Utskottets ställningstagande

Unescokonventionen om skydd för världens kultur- och naturarv, världsarvskonventionen, antogs vid Unescos generalkonferens 1972 och ratificerades av Sverige 1985. En stor andel av alla världsarv är belägna i Europa och en mycket stor andel av alla objekt är kulturobjekt. Vid generalforsamlingens möte 1999 kom Europas länder överens om att de i fortsättningen endast skulle få nominera ett objekt per land och år. Detta objekt ska till-

höra en kategori som är underrepresenterad på världsarvslistan, såsom 1900-talets byggnadsverk och industriminnen. Utskottet har förståelse för att västvärldens länder beslutat att inta en mer restriktiv hållning i detta avseende.

I sammanhanget vill utskottet påminna om att RAA och Naturvårdsverket har i uppdrag att lämna förslag på nomineringar av nya världsarvsobjekt till regeringen. Förslagen grundas på myndigheternas egna initiativ eller på initiativ av ägare eller förvaltare av kultur- eller naturobjekt eller av kommuner eller länsstyrelser där objekten är belägna. Regeringen har därefter att ta ställning till om nomineringsförslagen från myndigheterna ska föras vidare till Unesco. Det slutliga beslutet tas av Unescos världsarvskommitté.

Beträffande förslaget i motion Kr293 (s) om att allemansrätten ska uppföras på Unescos världsarvslista kan följande tilläggas.

Världsarvskonventionen är tillämplig endast på fysiska världsarv och kan därför – enligt vad utskottet har inhämtat – inte återopas då det gäller allemansrätten. I sammanhanget kan det vara av intresse att Unescos generalförsamling 2003 antog en konvention om skydd för det immateriella kulturarvet, Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Sverige har ännu inte tillträtt konventionen som bl.a. förutsätter ett vidgat kulturarvsbegrepp. Det är emellertid tänkbart att allemansrätten i en framtid skulle kunna åtnjuta skydd i enlighet med den immateriella kulturarvskonventionen. Utskottet vill slutligen tillägga att regeringsformen slår fast att alla ska ha tillgång till naturen enligt allemansrätten som således därmed är förankrad i grundlagen (2 kap. 18 § RF).

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna Kr213 (m) och Kr293 (s).

Bevarande av gamla hantverksyrken

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker ett motionsförslag om att gamla hantverksyrken ska bevaras. Liksom motionären anser utskottet att det är angeläget att hantverkskunnandet kan bevaras i vårt land. Utskottet har funnit att utbildningsinsatser görs på flera ställen i landet i syfte att bevara olika hantverk.

Motionen

Förslaget i *motion N343* av Yvonne Andersson (kd) syftar till att medel ska anvisas över statsbudgeten för att bevara gamla hantverksyrken (yrkande 1). Enligt motionären för alltfler hantverksyrken en tynande tillvaro i vårt land. Dessa yrkesgrupper tillhör vår kultur. Deras kunskaper har under århundraden förts från en generation till en annan. Enligt en rap-

port från Stockholms Hantverksförening, som motionären hänvisar till, saknas i dag utbildningsmöjlighet för omkring 300 hantverksyrken. Motionären påpekar att hantverksföreningarna verkar för att upprätthålla ett kulturarv. För detta ändamål förtjänar de en ekonomisk basresurs.

Motionären lyfter särskilt fram ett textilt hantverk, nämligen knyppling, och framhåller att Föreningen Svenska Spetsar anordnar undervisning i knyppling och även på annat sätt sprider information om hantverket. Föreningens personal besitter ett mångårigt yrkeskunnande, men är i behov av förnyring.

Utskottets ställningstagande

I likhet med motionären anser utskottet att det är angeläget att hantverkskunnandet kan bevaras i vårt land. För att vårt kulturhistoriska arv ska kunna värnas och överföras till kommande generationer är det av största betydelse att kunskaperna i gamla hantverk lever vidare och att förståelsen för material, teknik och arbetsmetoder inte dör ut.

Utskottet har emellertid funnit att utbildningsläget är bättre än vad motionären uppger. Det finns nämligen utbildningar för åtskilliga av de 300 yrken som är uppräknade i den broschyr som omnämns i motionen. Det gäller t.ex. bilmekaniker, elektriker, målare, frisörer osv. För andra yrken med betydligt lägre efterfrågan på arbetsmarknaden som t.ex. stuckatörer och kakelugnsmakare har utbildningar med lärlingsplatser införts.

På flera ställen i landet finns det utbildningar som syftar till att bevara olika hantverk. Som exempel kan nämnas att Stockholms Hantverksförening sedan 1994 driver en hantverksutbildning där 80 % av tiden är arbetsplatsförlagd. Genom åren har hundratals elever genomgått utbildningen. Inom ramen för Hantverksakademien driver Hantverksföreningen en gymnasieutbildning som startade höstterminen 2006.

Vidare finns det riksrekryterande utbildningar i gamla hantverksyrken som alla får söka till, oavsett var i landet man bor. Regeringen beslutar vilka utbildningar som ska ha riksintag. Av gymnasieförordningen framgår att det rör sig om bl.a. guldsmedsteknik, urmakeri och tapetseraryrket.

När det gäller utbildningar av hantverkare med inriktning mot byggnadsvård kan som exempel även nämnas den verksamhet som bedrivs vid Institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet som erbjuder utbildning på två platser, dels i Göteborg med ett konservatorsprogram, dels i Mariestad där undervisning i bygghantverk och trädgårdens hantverk bedrivs vid Hantverksskolan Dacapo. Även den s.k. Hallandsmodellen bör nämnas här. Det är en modell som tillämpas för renoveringsprojekt i framför allt Hallands län. Kortare kurser, temadagar och föreläsningar ges även av organisationer såsom Svenska föreningen för byggnadsvård, Byggnadsvård Nääs och Skansen Byggnadsvård.

Handarbetets vänners skola erbjuder yrkesutbildningar och kortkurser i textilt hantverk och träslöjd. Skolan har landets enda utbildning för hemslöjdskonsulenter. Den i motionen omnämnda Föreningen Svenska Spetsar arbetar för att bevara och utveckla den svenska knypplingen. Det gör föreningen genom att anordna kurser i knyppling för barn och vuxna och genom utställningar och demonstrationer.

En statlig myndighet, Nämnden för hemslöjdsfrågor, har i uppgift att på olika sätt främja hemslöjd. Nämnden samordnar hemslöjdskonsulenterna, som är delvis statligt finansierade. Hemslöjdskonsulenternas uppgift är att väcka intresse för, främja och förmedla kunskap om hemslöjd. En av konsulenterna är rikskonsulent i knyppling och arbetar med utbildnings- och fortbildningsfrågor inom sitt område.

Motionsförslaget syftar till att särskilda ekonomiska satsningar bör göras över statsbudgeten för att bevara gamla hantverksyrken. Utskottet kan med hänvisning till det anförda konstatera att insatser görs på olika håll i landet. Satsningar som därutöver kan behöva göras bör enligt utskottets bedömning bli föremål för sedvanlig prövning i kommande budgetarbete. Flera departement torde då komma att beröras. Därmed avstyrker utskottet motion N343 (kd) yrkande 1.

Särskilda yttranden

1. Riksantikvarieämbetets dubbla roller, punkt 1 (s)

Margareta Israelsson (s), Nikos Papadopoulos (s), Anne Ludvigsson (s), Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s), Göran Persson i Simrishamn (s) och Leif Pettersson (s) anför:

Vi har noterat att regeringen avser att återkomma under innevarande år till riksdagen i fråga om en organisatorisk lösning för Riksantikvarieämbetets (RAÄ) arkeologiska uppdragsverksamhet. Med tanke på RAÄ:s förestående flytt till Gotland är det av största vikt att myndigheten omgående får klarhet i alla förutsättningar som gäller lokalplanering, personalsammansättning etc. Vi hade därför förväntat oss att regeringen redan nu skulle ha klargjort vilka förändringar som myndigheten kan vänta sig och vilken tidplan som ska gälla för dessa förändringar.

2. Frågor om kostnadsansvar och översyn av kulturminneslagen, punkt 2 (s)

Margareta Israelsson (s), Nikos Papadopoulos (s), Anne Ludvigsson (s), Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s), Göran Persson i Simrishamn (s) och Leif Pettersson (s) anför:

Vi har valt att inte reservera oss till förmån för en översyn av kulturminneslagen. Enligt vår mening bör det emellertid vara naturligt för regeringen att överväga om det är dags att se över lagen och eventuellt anpassa den till omvärldens förändringar.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006

2006/07:Kr202 av Birgitta Sellén (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att fornfynd ska visas så nära fyndplatsen som möjligt.

2006/07:Kr213 av Magdalena Andersson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Visingsö bör upptas på världsarvslistan.

2006/07:Kr224 av Jörgen Johansson och Birgitta Sellén (båda c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att huvud- och kostnadsansvaret för kulturarvet åvilar samma huvudman som för områden med riksintresse, dvs. staten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ansvaret för arkeologiska utredningar utanför riksintressanta områden i normalfallet åvilar exploitören.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arkeologiska undersökningar inte klassas som myndighetsutövande utan ska konkurrensutsättas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Riksantikvarieämbetets arkeologiska verksamhet omvandlas så att Riksantikvarieämbetet blir en aktör på marknaden med samma förutsättningar som övriga aktörer.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att göra en översyn av kulturminneslagen (1988:950).

2006/07:Kr226 av Lars-Ivar Ericson och Lennart Pettersson (båda c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om återbördande av skånska skatter.

2006/07:Kr293 av Michael Hagberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ansökan till Världsarvskommittén om att allemansrätten förs upp på Unescos världsarvslista.

2006/07:Kr325 av Lena Hallengren (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om delaktighet i och upplevelse av kulturmiljöer samt ett kulturmiljöpedagogiskt centrum i Kalmar län.

2006/07:N343 av Yvonne Andersson (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hantverket i Sverige.